

відомства, депутати зовсім не стали розроблять якого небудь свого проєкта, а цілком внесли в Думу відомий „проєкт нормального статуту православних парафій в Росії, вироблений в 1906 р. четвертим одділом перед-сборного присутствія. Проєкт цей дуже далекий од ідеала, і при нормальних умовах законодавства, розуміється, не можна-б було задовольнитись подібним сурогатом. Але раз ставши на шлях компромісів, прогресисти третьої Думи і реформу парафій порішили купити ціною компроміса, рятуючи славнозвісну теорію малих діл.

Коли проєкт є продукт творчості офіційної, то введення цього проєкту в сферу законодавчого оброблення, адалось би, не могло викликати якихсь непорозумінь і повинно-б бути бажаним в інтересах, перш за все, самого-ж відомства. Так, певне, міркували і думські прогресисти, подаючи на розгляд нижньої палати проєкт поміркованого передсборного присутствія.

Не всієї ще нещасний проєкт покласти в Думу, як проти нього уже ведеться деє за кулісами потайна уперта боротьба.

Газети повідомляють, що на приватній „зовсім закритій“ нараді ієрархії, яка відбулась цими днями, „самостійний“ виступ депутатів Д. Думи по парафіяльній справі визнав замахом на компетенцію синоду, через це проти проєкта висесено енергійний протест.

Зміст нового походу ясний. Реформа православної парафії, задумана передсборним присутствієм, давно вже не подобається церковній бюрократії, і її аусуляція введена ні на що. Торішня реформа в літку стерла найбільш рельєфні риси вивесеного тепер думцями преєкта передсборного присутствія, напр., право парафій брати участь в виборах членів причту, фактично керувати парафіяльними інституціями і инш.

Рятуючи авторитет архирів, який вони по своїйому розуміють, духовні реформатори висунули новий проєкт, що закріплює в старому вигляді безправне і бездіяльне становище мариської часті.

За „окончателное“ перероблення проєкту взявся теперішній обер-прокурор синоду. Він порішив зовсім обминути звичайний шлях законодавчого видання нещасного закону. Через це насамперед осідалило було звичайного в таких випадках коня, який не раз уже вивозив в таких справах. Знов висунуто славнозвісну „компетенцію“, бо ж за останні роки цей одвод врятував не раз.

При цьому, розуміється, не важно, що думський проєкт санкціонує діяльність парафій, колишньої такої авторитетна і для самого синоду. Але можливо також, що справа реформи парафій близько зачіпає і державні інтереси, на що вказують, виправдуючись, і автори законодатної думки.

Важко тільки перешкодувати творчій роботі законодавчої інституції і вернути проєкт в старе застароване коло, в якому й досі вертілось російське законодавство по церковно-громадським питанням. В. Б.

На економічні теми.

(До характеристики економічних відносин України до інших районів держави). (Києць).

IV.

Ми бачили, що на Україні в 1897 році було дуже багато зайшого робітництва—коло 436 тис. душ. Але разом з тим детальний розгляд походження цих робітників показав нам, що в великій мірі ця недостача в робочих руках покривається робітництвом з України, розуміючи під останньою не тільки губерній але і повітів з українською більшістю: 193,9 тис. душ було родом з 9-субо-українських губерній, та 60,2 тис. душ припадало на українсько-російський район, звідки, очевидно, йшло до нас робітництво голубне з ближньої частини (повітів, одділів, та округ), частин з українською більшістю,—разом до 254 тис. душ. Таким чином, тільки до 82 тис. робітників було справжніх чужинців, з по-за меж України. Отже, Україна в своєму господарстві обходиться головно українською (в територіальному розумінні) робітничою силою, а не до певної міри, показує національно-економічну єдність нашого краю, котра з розвитком капіталізму буде все більше зростати.

Величезна з по-за меж України робітничая еміграція—то погрози денационалізації, котра і без того у нас має до послуг чимало порожнього страху. Перш за все ми бачим, що чим розвиненіша промислова яка небудь частина України, тим більше вабить вона до себе українське зайшло робітництво і навпаки. Отже з розвитком капіталізму на Україні все менша частина робітництва кидатиме Україну, шукатиме собі заробітку на чужині. Правда, розвиток капіталізму у нас вабить до себе й робітництво з го-за меж України та і проти цього впливу зростаючої чуженаціональної робітничой еміграції в напрямі денационалізації розвиток капіталізму творить великі протидіючі сили. Він спричиняється до зросту національної свідомости та національної культури і цим веде до націоналізації праці, як і капіталу, котрі в багатьох країнах, у багатьох націй були на ворі капіталізму чужоземни-

ми. Тубольці—робітники з нижчим життєвим рівнем, як це завжди буває у націй невідомих, роблять гостру конкуренцію робітникам чужинцям культурнішим та з вищим рівнем потреб, поволі стають національно і класово свідомішими, робітники чужинці переймаються місцевими інтересами, культурними громадськими та кономічними—а все це провадить до націоналізації, в даному разі до українізації праці. Історія Чехії доводить, як найкраще, справедливість наших міркувань. Нарешті роля в порушеному питанні Українсько-російського району зміняє національно-песимістичні висновки, зазначені нами на початку цієї глави, на національно-оптимістичні.

Велика сила зайшого робітництва в цього району на Україні, а з розвитком капіталізму вона зростає тиме дуже швидким темпом—означає велику підтримку для України проти денационалізаторського впливу робітничой імїграції в інших районах. Ще більша сила робітництва з України в цьому районі вказує на колонізацію його українським робітництвом, щоб то на розширення нашої національної території.

Розуміється під впливом того ж чинника, розвитку капіталізму; повинні будуть зникнути й інші наслідки невигідного робітничого балансу України: напр., потеря грошових коштів, що йдуть тепер в заробітну плату робітникам-чужинцям, утруднення через чужинців нашому темному робітництву шляху до кваліфікованої праці, щоб то до піднесення матеріального і духовного добробуту і т. ин.

Все це так—скаже читач, але чи розвивається капіталізм на Україні? Силу доказів можна було б навести на користь справедливості цієї думки. Але і праця, котру ми поклали в основу своєї статті, виразно говорить про це. Справді. Ми бачили, що на Україні в усіх галузях її народнього господарства працювало 1.478.798 робітників обох полов, тим часом, коли родом з України було в імперії тільки 1.390.377 с. т., далі народньо-господарських потреб України не становило 88.421 роб. *) Розвиток капіталізму в нашому краю виступає в цього факту дуже виразно. Але, ще більш, треба сказати, що йде він значно швидким темпом, ніж в інших краях Європейської Росії: в 32 губ. великоруських—нестачало тільки 18.698 роб., в Польщі 5.675 роб., в усіх інших ми бачимо навіть зайве робітництво—на Білій Русі 86.130 роб., на Литві 18.032, та в Надбальтійському Краєві 9.474 роб.

Ми знаємо всі хиба першого вселюдного перепису, ми розуміємо всю умовність наших висновків, але, не зважаючи на це, певні в тому, що навіть матеріальні перепису в основі вірно характеризують відносини України до інших районів Росії на робітничому ринку.

М. Порш.

3 газет та журналів.

** В „Ділі“ ведеться тепер діюція на тему про упадок літературної творчости і пошиту на книжку. Після наведеної писанини одеського М. Міщанина, умістило „Діло“ на цю тему солідну надзвичайно інтересну статтю посла В. Будзівського, досвідченого видавця, редактора, автора белетристичних, публіцистичних, історичних і економічних праць, сталого співробітника „Діла“. Ця у всякому разі компетентна в видавничих і літературних справах людина насамперед вважає безпідставними скарги і жалі на культурний занепад, хоч з другого боку признає, що

„Наша публіка купує тепер книжок відносно менше, ніж давніше. Число розпроданих книжок збільшується, але не так, як збільшується число читачів. Число осіб що купують книжки, збільшилося, але серед інтелектуї зменшилася процес покупки. Ті, що тепер купують книжки, купують більше, ніж давніше, але все таки купують менший процент виданих книжок. Ті, що давніше купували всі видання, тепер купують лиш до-ля. Книжки виходять тепер численніші, але не в тій мірі, в якій стала численнішою свідомість й освіченість частина нашої суспільности“.

Такий стає важкає п. Будзівський як раз розвитком національної культури, розвитком культурних потреб і інтересів суспільности і перетяженням фінансовим суспільности на ржижгородні потреби загально-національні, яке не дозволяє їй купувати і читати все, що випускається на книжковий ринок. Дуже в'дливо говорить п. Будзівський про поета Карманського, який викликає цю дискусію:

„Що римованого гістеричного плачу п. Карманського не розділяють стотисячні накази, що на них немає видавців, не даює мене. Українці починають лиш з потреби купувати книжки, а у нас дуже мало тих гістеричок, для котрих було б потрібне антидотум проти їх гістеричного сміху, антидотум, яко у здорового викинує, без всякої психічної причини, гістеричний плач. З такими творами автори повинні звернутись до аптекаря. Може він їх видасть і буде в аптеці продавати, як медичину“.

*) „Нова Буковина“ подає цікаві цифри в переписній арифметики 1910 року.

По перепису 1900 року на Буковині було всього населення 723,271 душа, по перепису 1910 року вже— *) Ця сума стала б ще більшою, коли б ми принадали до України українське частини українсько-російського району. І навпаки, коли б обиднути од. Великоросій цієї останній район, тоді б недостача робітництва в Польському, котра складала 18,7 тис. роб., змінилася б на його зайвість в 84,9 тис. робітників.

794,810, себ-то за десять років прибуло 10 процентів. Українців було в 1900 році 297,798, волохів—229,018, євреїв—96,150, німців—63,336, поляків—26,857, малярів—9,516, чехів, словаків і инш—596; в 1910 році українців виходить всього 805,101, волохів аж 273,254, євреїв—102,919, німців—65,935, поляків—36,205, малярів—10,895, инших—1,005.

Коли порівняти приріст народу, то виходить, що українців прибуло на сто душ не десять а ледві шість, німців чотири, жидів сім, за то волохів аж 19, а поляків навіть 35.

Розуміється, що це неправда, а правда те, що велику силу українців занисано за волохів і поляків, яких число зросло в не-природний спосіб на папері.

Як би перепис був справедливий то українців мало прибути більш-менш, так як загалом, по 10 душ на сто, отже на 297,798 українців, які були в р. 1900, мало прибути поперек 29 тисяч, а тимчасом весь приріст українців за останніх 10 років ледве 7,303 душ, отже 22 тисячі українців пропало і на папері опинилося між волохами і поляками.

Коли розважимо, що й 1900 року записано, як то раз, тисячі українців за волохів, то стане нам ясно, як то крадуть українські душі при кожній переписі. Цієї седи, де нема й одного, що говорив би по волоски, занисано до волохів.

*) Ки. Мещерський після невеликої перерви знов заговорив про націоналізм. Подімає останню його статтю в „Гражданин“ без переказу, у своїй II „первородній красі“:

„Ніть, я совсім не шучу, когда говорю о шайбї гудухъ националізма, как о серьезной опасности для государства в том случае, если, как при Столяниин, они будут принуждены къ правительству съ роковыми правами его учить, ему давать советы, подсовивать ему своих людей и, вообще, играть политическую роль. Я говорю серьезно, не взирая на то, что изъ всѣхъ политическхъ партій считая партію націоналістовъ гудухійшою.“

Націоналісти вимно жуть: они детаютъ вездѣ, жужжатъ вездѣ, салятся на всякую грязь и переносятъ ее на всякого, кто съ ними имѣетъ дѣло. Это административная халтура, это, а психическая не лучше: у нихъ, именно у нихъ, въ душенькахъ вѣтъ атома патріотизма, вѣтъ атома благородности, вѣтъ атома самоотверженности; у нихъ вся душечка—резервуаръ личныхъ интересовъ и личныхъ интригъ. Оттого она описаніе самыхъ ярыхъ враговъ государства. Националісти всегда холопы передъ правительствомъ, всегда говорятъ о своей преданности ему, Престолю, Росіи и т. д., но всегда агутъ, и если бы перестали платить націоналістамъ, или правительството оказалось слабымъ, то разумеется, эти доблестные патріоты ждали бы только удобного момента нанести ударъ правительству исподтишка. Говорю я это не въ виду голословныхъ догадокъ, а съсылаясь на тотъ краснорѣчивый и поучительный опытъ, который привинялъ націоналістовъ при Столяниинъ во всей ихъ глупой наглости.“

Когда Столяниинъ сильно пошатнулся отъ своего союзъ de tѣте въ Г. Совѣтѣ, по повелу курій въ проєктъ западного земаства, въ которомъ націоналісти играли роль влхонимителей, учинивъ будущи свои личные выгоды отъ этого нового земаства въ закладъ земастві, и когда заговорили объ его уходе, я мотъ бы поменю переписчикъ тѣхъ націоналістовъ, которые сразу стали отъ него дичичко и нагло отстрексаться.“

Відгуки парламентського життя.

< Уердель прислав телеграму Хомякову й Родзянко в подякою за приятельську теплу шану.

< Комісія по запитанням про докладу Шубинського одкинула запитання с. дем. в приводу заборони московським градоначальником бути представником робітничих спілок на з'їзді фабричних лікарів і про арешт 12 робітників-делегатів.

< Думською комісією одголосно прийнято запитання про бешкеті Іліо дора й його літню подорож з Царицина в Саров.

< Докладчик Люц зазначив, що уряд а свого боку не звин ніяких заходів, щоб прийняти ці бешкеті.

< Уаров в документах в руках довів, що чиновники, які хотіли боротися з бешкетами Іліодоровців, карали.

< Праві Д. Ради одголосно рішили голосувати проти проєкта про загальну освіту.

< Проєкт про „явочный“ порядок відкриття аптек органами самоуправління прийнято в „сгласительной“ комісії в редакції Держ. Ради.

< Октябрьстами в фракціонім заісіданні ухвалено, з поради Шубинського, поставити в найближчу чергу в Думі проєкт про дозвіл жінцям вступати в адвокатуру.

< По думським відомостям, Коквцев сказав депутатам, що були у нього по справі про притягнення депутата, що закон дозволяє волю слова з думською трибуни, але не дозволяє влючається язиком.

По культурним чуткам, перший департамент Держ. Ради має думку відхилити скаргу Гололобова про притягнення Куваєцова.

Шубинський, в засіданні фракції октябрьстів прочитав доклад про відоміальність депутатів за промови в Думі. В обговореннях взяли участь Гучков, Шляган, Люц і инші. Він визначив, що постанову ради міністрів по справі Гололобова не можна прийняти. Шубинський визнав, що депутати часто зловживають словом і що треба захистити приватних осіб.

Спосіб боротьби, на думку Шубинського, це—впорядження, на зразок Англії, внутрішнього дисциплінарного суду.

Фракція доручила бюро намітати способи, як захистити волю слова в Думі і як боротися з зловживаннями.

< В засіданні „сгласительной“ комісії про проєкти про зміну віри предієдательствував член Державної Ради Кауфман.

< За волю переходу в усяку віру,

між иншим і в не-християнську, висловивсь Маклаков, Стахович, Камеєвський, Попов і Леонов, проти—члени Держ. Ради, між иншим, Таганцев і Львов. Вязігін відмовився брати участь в голосуванні, визнаючи, що це питання повинно розглядатись на церковному соборі.

< Засідання комісії про видлі виборської губ. відсуто на далі за хворобою Крижановського.

ПО РОСІІ.

— Організація статистичної справи в Росії. Міністерство внутрішніх справ негайно розробляє для внесення в раду міністрів проєкт про організацію статистики. Мають на увазі при міністерстві завести центральний статистичний орган, а в губерніях—особливу організацію із представників всіх відомств і губерньского статистика, як неперемінного члена. В повітах думають позаводити повітових статистиків, при яких будуть заведені канцелярії по вільному наймові. Вся ця організація стане два—три мільйони карбованців. Тепер цього проєкта обговорюють в особливій нараді представників різних відомств. На нараді зазначили, що центральний орган всеросійської статистики має бути при раді міністрів і тільки в такому разі ця організація буде компетентна для всіх відомств. В цьому напрямі міністерство думає зміняти цей проєкт. Вся організація буде пристосована до ведення періодичних переписів. Переписи ці будуть чергуватися по різних питанням. Думають внести цього проєкта в раду міністрів на весні цього року. Мали на увазі внести його навіть в 8-ю Державну Думу, але тепер вирішили внести в 1 сесію 4-ї Державної Думи.

— „Житній колос“. 22 января відбулось перше одкрите засідання заснованого при російському товаристві охорони народнього здоровля комітета по організації в Петербурзі дня „Житнього колосу“ на користь голодних. Губерт, одкриваючи зібрання, познайомив присутніх з діяльністю товариства в справі допомоги голодним за останні два місяці. Далі Губерт повідомив, що товариство охорони народнього здоровля одержало од президентів ради міністрів Коквцева і міністра внутрішніх справ Мамаєва офіційний дозвіл збирати жертви на користь голодних. Докладив Губерт сприяв на діяльність товариства по організації дня „Житнього колосу“. Далі цього вже з'організовано комітет. Крім продажу „житнього колосу“ комітет має на увазі впоряджати на користь голодних концерти, лекції в різних аудиторіях столиці, видавати брошури, яка буде присвячена голоду. День „Житнього колосу“ ще не визначили. Думають організувати його на масиці, або на другому тяжкі великого посту. День „житнього колосу“ буде організовано на зразок дня „білої квіткі“.

— Юнаїей 1812 року і учні. Цими днями відбулась нарада директорів московських казенних гімназій та реальних шкіл, на якій обговорювалось питання про участь середніх шкіл в святкуванні ювілею війни 1812 року. Окружающий інспектор Комарицький висловив погляд попечителя округи на цю справу. Попечитель той думки, що участь учнів в цьому святкуванні повинна бути як можна ясравіши. Важно, щоб учнів всіх навчили строго і щоб був організований з них особливий батальйон, який має взяти участь в параді на Воронинському полі. Наряду висловилась за те, щоб в августі 1912 року була впоряджена подорож учнів в Москву в Фіал. Перед подорожжю буде впоряджено ділька лекцій по особливій програмі, яку виробила екскурсійна комісія при округі. Все війське із учнів буде поділено на три розряди: потишних, не-потишних з рущицями, і не-потишних без рущиць. Вирішили негайно організувати при кожній школі хорі. Нарешті нарада висловились за те, щоб попечитель округи видав дозволу до учнів, на зразок наказів по армії і флоту. Думають пристосувати читання цієї доповіді до одного визначного моменту.

— Статистична конфіскац. Головне управління по справам преси видало брошуру під назвою „Алфавитный указатель нумерамъ повременныхъ изданий, арестъ на которыи утвержденыъ судебнымиъ установлениями“. По офіційним відомостям виходить, що починаючи з 24 ноября 1905 року і до 1 го октября 1911 року було 1.055 конфіскац. На кожний рік, таким чином, по офіційним відомостям випадає 180 конфіскац, приблизно через день по конфіскаці, але список управління далеко побільшився б, коли б в нього було дієсно зареєстровано всі випадки конфіскаці окремим номерів видань. Головне управління зареєструвало тільки ті випадки конфіскаці, коли судова влада затвердила адміністративний арешт газети чи журналу, ті ж дуже часті конфіскаці, які по суду були зняті а видань, управління ігнорувало. Вагалі ці відомости про конфіскаці газет та журналів торкаються тільки половини або третини дієних конфіскац. Ці 1.055 офіційних конфіскац було накладено на 557 періодичних видань. І з них виходили: російською мовою 404 і иншими мовами 153. В числі останніх зазначено: вірменською

мовою 3 видання, грузинською 9, єврейською 11, латиською 33, литовською 7, українською 3, німецькою 9, польською 61, сартекою 1, татарською 6, фінською 1, естонською 9. В цей період конфіскаці руських видань відбулось 806 разів, видань иншими мовами 249. („Р. В.“)

Валенький фельетон.

Вавилонське столпотворіння. Вавилонське столпотворіння. Ну, і „времячко-ж...“ Звиклим ухом дослухаємся до невипиного шарварку й гуркоту життя, у хаосі шумів намагаємся виїммати хоч який-небудь ритм, дістати хоч ілюзію гармонії—школа!..

Хай розбере, хто хоче!.. Немов і справді, як той кацап кавав,—„кто-то возьмѣ да и смѣло язвѣмъ“..

Якийсь всеросійський котичий концерт, велетенський, оглушаючий... Ось найшодковитіший російський кіт з „Нового Времена“ заліз на високости публіцистичної впливовости й, замість звичайного облудо-тихомирного нявкання до ближніх, задерхвіст, наїжвн шерсть і зативає на вою матінку Русь:

— Пробіть російська хартія вільноєсти у безбезпеці! Рятуйте, хто в Бога вірує!..

Ось недавній радикал, видавець газет „Наша Жизнь“, „Товарищ“ і инш., проф. Ходьский, обьявивсь з другим нововременським котом, п. Гофштетером заводять якусь нову мелодію, що складається на команду: — „Правое плечо вперед!“

Або: — „Равненіе направо!“

Преса віщує д-ві Ходьскому долю д. Котика.

Он таганрозський поліціймейстер, замість гонити за міськими фараонами, „насаждаетъ“, орфографію окремими наказами, а черкаський інспектор народних шкіл, д. Плеський, замість „насаждения“ орфографії, „насаждаетъ“ націоналістичні „живошпирі“; а ось один із саратовських панотців запроваджує в школярські голови любов до ближнього бужом по голові.

Октябрьскі Ушаков позивається не за ресовосудження октябрьських „овоболь“, а за грошові непорозуміння в 113 тисяч.

Відомий охраннык д. Кулябко, котрому ще недавно преса обіцала реабілітацію й високу посаду, несподівано висіпає вже звідти, де снівав свою лебедину пісню „сотрудникъ“ Вогров.

Стерпів серцега авесє Київ од внутрішнього воруга, а не міг устерегти 10 тисяч (хто каже, що 40) охранныцьких грошей.

Усочкач—і тепера жалібно витинає арію Ленського з „Евгенія Оаѓана“:

— „Что день грядущій мнѣ готовить?“

А от побачимо!.. Але а усього сучасного концерту нас, українців, найбільш цікавить „кюванявський“ кіт—один з визначних солистів.

Підмываються під Богдана цей новітній Брюховецький ще недавно галасував по київській землі, а оце, як кажуть, він махає аж до Одеси обертати грека Димбу в націоналістичну віру й перекоувати одеситів, що їм життя немає од мавеняців.

— Мавенія—ето которая чума?—питає серялгантій Димба, вираховуючи, як одб'ється нове нещастя на привозі корикин.

— Грш!—махаючи руками, співає нащадок Брюховецького.

— Его, которог Толмачов?

— Ще грш.

У Димби й душа в п'яти, бо сердега уже зазнав каранзовощані й голмачовщані а безплатним додатком в образі чума, та вже й спасенія души сподівання за свої вітці страдницькі.

А тут—маеш!

Ще якась мавеняцтво в Одесі з'явлюєся.

Не тішать уже горопаху ні тигри грецькі, ні леви, ні кашалоти, ні колезькі регістратори, й він бєльчєко: — Которая Мавенія! которая Росія!.. Ми греки, ви руські і мені нічого не надо... Цим разом жорстожа доля зміло-сердялася над заліканым грекосом, і новітньою Брюховецькому не пощастило зробити в грежа свого прихильника.

З Києва прийшла звістка, що, не зважаючи на юганіо-брюховецьке похощення, Сивенка, сенат наймаєло-сердяним способом турнува його з усею його кумпанією з київської думи назавд, у річку Лябелю.

Розганяєся сердящій на Державну Думу, а його й з недержавної попросили, примусивши знову борсатись у айбєльчєко багні.

Вітаємо приятеля з новим гучним тріумфом і присягаємось, що в дій пригоді ми, „мавеняці“, ані трохи вже не винувати.

Сам винен: мабуť на виборах якусь нещевну ноту взяв у кошачою концерті з своїми одвоудцями.

Провінціал.

ПО УКРАЇНІ.

У КИВІ.

◆ Спечтвляє. Сьогодні в помешканні українського клубу відбудеться концерт оркестра С. З. Шандікіна. Беруть участь д.д. Варіанський, Вау-

Література, наука, умілість і техніка.

Вийшла з друку нова книжка Миколи Каревця про умовний рух в другій половині XIX століття, в перекладі з передмовою Миколи Загірянки. Львів, стор. 146, ціна 2 кор.

«Шевченківський збірник». В Москві друкується і в половині лютого має вийти в світ збірник, присвячений пам'яті 50-х роковин смерті Тараса Шевченка. Збірник цей видає комітет по упорядкуванню Шевченкових свят у Москві.

Бібліографія.

Оціночно-статистичне Бюро Чернігівського Губернського Земства. Текуща статистика. Сельсько-господарський огляд по Чернігівській губернії за 1910 год (по собою обсягом кореспондентів). Голя селом. Чернігів, 1911, ст. 106-1387.

Щорічні огляди сільсько-господарського життя, які видає статистичне бюро Чернігівського земства, від 1904 року, з кожним далішим роком стають все повніші й цікавіші. Останній огляд, хоч і укладений на підставі меншого числа кореспондентів (у 1910 р. бюро мало 597 кореспондентів проти 710 в 1909 році), містить уперше цілі на ліс, лісові матеріали й лісову роботу, зібрані від 40 спеціальних лісових кореспондентів.

У кінці книги уміщено, також уперше, дуже цікаві відомості про книги й періодичні видання, вислані через бюро земським кореспондентам, причім українські книги й видання віділено окремо. Не зупиняючись на звичайних статистичних відомостях, уміщених в останній чернігівській огляді, наведемо тут лиш ті відомості, які найбільше зацікавляють наших читачів. До речі, їх не трудно й навести. Маємо на увазі відомості про книги й видання, розіслані кореспондентам. Бюро не платить кореспондентам за їх працю грошей, а розсилає їм книги й дешеві періодичні видання, по вибору самих кореспондентів. Отже в 1910 р. бюро вислало своїм кореспондентам 1338 примірників книг, з них українською мовою—169 або 14,9 проц. Як видно з докладного перерахунку книг, найбільший попит мають укр. белетристичні книги: на 515 розісланих книг припадає 153 українських. Книжок історичних і біографічних розіслано 83, з них 11 українських. Далі йдуть такі розділи: богословські—28 рос. і 6 укр., природничі науки—51 і 2, економічні й громадські науки—186 і 2, казки й дитячі книги—22 і 7, пісенники й нотні—14 і 8, сільсько-господарські книги—166 і 3, лікарські книги—13 і 2, ветеринарні—56 і 5.

Періодичних видань бюро розіслало 73 примірники, з них українських 6 прим. (4 прим. «Села», 1 прим. «Ради» й 1 прим. «України») й українсько-російських—8 прим. (6 прим. «Селянина» й 2 прим. «Хлібороба»).

Дуже цікаво простежити, хто саме найбільше цікавиться українською літературою. З погляду кореспондентів по станам («сословіям») довідуємося, що українських періодичних видань прохали селяне (3 пр.), козаки (2 пр.) і особи невідомого стану (1 пр.). Духовенство, селянські учителі, селянські й волостні писарі, поміщики й міщане зовсім не питають укр. період. видань. Що до укр. книг, то ними цікавились кореспонденти всіх станів, але не в однаковій мірі. Найбільше ними цікавились козаки (85 прим.) і селяне (49 прим.). Духовні особи й поміщики взяли по 17 примірників, селянські учителі—13 прим., міщане—8 прим., особи невідомого стану—7 прим., представники земства, уряду й лікарського персоналу взяли 2 примірники й волостні та селянські писарі взяли 1 примірник з однієї козацької дитячої книги. Висновки з цих чисел кожен легко виведе сам.

Важано, щоб і надалі бюро в своїх щорічних оглядах друкувало такі статистичні відомості. Тоді буде змога простежити, в якій мірі зростає попит на українські книги й видання серед земських кореспондентів на Чернігівщині.

Значною наприкінці, що кілька розділів останнього огляду написав М. М. Коцюбинський, а решту написав А. Н. Дядиченко.

Театр і музика.

Український театр. Сьогодні в театрі М. К. Садовського йде популярна комедія Карпенка-Карого «Суета».

Театр «Солов'язь». Сьогодні четверта вистава веселої французької комедії «Le petit café». Трупна готується до вистави, присвяченого пам'яті А. С. Пушкіна з поводу 75-ліття з дня його смерті. Перед спектаклем д. Чаговец прочитає реферат. Цей ювілейний спектакль відбудеться в неділю ввечері, 29 януара. Городський театр. Сьогодні в го-

родському театрі—третій симфонічний концерт під орудою дирижера придворної опери в Мангеймі Артура Боденського в участю скрипки Арріго Серато. В програму концерта входять друга симфонія Брамса, балетна музика до «Романсуда» Шуберта, увертюра до оп. «Мейстерзінгера» Вагнера і концерт для скрипки з Мопорта.

ДОПИСИ

(од власних кореспондентів).

СЕЛО МАРТИНІВЦІ, прокурівського повіту (на Поділлі). Розташоване наше село коло самого кордону з Галичиною, по річці Збручу. Село гарне; навколо багато гір, лісів та садків. З лісів найбільше соснових, в котрих водяться багато дичина, диких кіз та свиней; останніх так багато, і такі ці свині сміливі, що в осені не раз забираються на поля наших селян та видають картоплю й кукурузу.

Людей в Мартинівцях живе трохи більше тисячі. Крім хліборобства й городництва, мало не кожне семейство плете корзини, корзини, верші та інші вироби з лози, котрі цілими партіями посилають на продаж в Одесу та закордон.

Крім того, наші селяне сіють багато конопель і виробляють прядиво, яке посилають на продаж здебільшого закордон.

Салівництво в нас теж розвинуто. Щоб більше фруктів надолати закордон, наші селяне наймають багато садків і в інших селах.

Раніше яблука та грушки продавалися дуже дешево—фунт дві копійки, а пудами ще й дешевше; а минулий рік, коли садовина вродила погано, ціна дійшла до п'яти копійок за фунт.

Як на садовину, так і на хліб врожай той рік в нас був дуже поганий. Копа дала од двох до семи пудів, останнє траплялося дуже рідко. За те ціна на хліб була гарна. В нашому селі є дві школи: церковно-парафіяльна та міщанська. Обидві однокласові. Як перша, так і друга зоставляє свій слід в голові наших дітей на два-три роки. Міщанська школа і в будуваний далеко кращим містяться, ніж церковна, і шкільні підручники деякі має, а церковна—в середині бідна і з надвор'я обдурта.

Нарешті і істаування учителя міщанської школи краще, бо вчителька церковної школи одержує таке жалування, що хватяє тільки на одягу.

С. МАЛА ПЕРЕЩЕПИНА, косявтиноградського повіту (на Подллі). Наше село стоїть верст за двадцять від Полтави, поблизу Харківко-Миколаївської залізнич. Людності в нім вираховується злиш 9 тисяч душ, переважно українців козацького стану. Всі безземельні, або малоземельні.

Чимало же живе тут і євреїв. Українське селянство живе убого. Однак, ні літом, ні зимою селяне наші в інші краї не йдуть на заробітки, а виходять їх тут, на місці. Влітку, наприклад, стають жати за сніг до багатих козацьких хуторян. Хоча останніми роками цей заробіток значно погіршив, бо майже всі тепер багаті почали знімати свій хліб козарками і через це перегнали приймають до себе женьців. Таким чином, культурніше господарювання тяжко відбивалося на матеріальнім добробуті селянської бідноти, одявша в них можливість забезпечення себе хлібом приваємні хоча на зимній сезон.

Ще з давних давен село наше відзначається широкою хлібною торгівлею, котра виключно в руках євреїв-скупщиків. Тут цей хліб оцінюється й відвозиться хурциками на вказ, а звільні уже по залізничі в південні українські порти.

Отже промисловість і складає головний заробіток селян. Крім того, частина селян працює на двох млинах, вбудованих недавно компанією євреїв. Решта ж заробляють де і як позола.

Школ у нас є п'ять: одна двохкласова міщанська, одна однокласова земська, одна дівоча однокласова і дві (при церквах) церковно-парафіяльних, одна міщана, а друга хлоп'яча.

Кілька років тому шкільні власті повіту порадили було нашій селянській громаді збудувати у себе ще й прогимназію, але «общество», алякчавшись великих видатків, відмовилося. В минулім же 1911 році на громадським сході піднято питання про організацію двохкласової школи в городську.

Сход на це пристав. Не хотіла тільки громада відганувати грошей на керосино-калійні фонарі, котрих з ініціативи станового пристава поставлено в головній частині села чотири штуки. Довелося обмежитися на цю справу добровільними жертвами міщанських купців. Не дала громада грошей і тоді, коли становий прошив заплатити решту не виплачених ще за фонарі сто карбованців. Після цього почали складати жертви де-які з заможних громадян, бо пристава загрожував перенести той фонарь, що поставлено біля волостного правління і поставити на тим краї села, який дасть на це грошей.

Листування редакції.

Житищю. А. У. Б. Запитаєте по цій справі українські видавництва. Адреси їх знайдете в оповістках «Ради» тільки трудно, щоб яке з них згодилось видати Ваш переклад.

Переклад. № 19. Про кобзаря Шевченка запитаєте артиста Імператорських театрів В. П. Овчиннікова. Москва, 2-й Знаменський пер. д. Зайченка, кв. 11.

Справочний оддія.

Напередодні відомості Четверг, 26-го януара. Пр. Ксенофонта, Марії, Аркадія і Іоанна, пр. Симеона, мч. Ананій, Петра, Перенес. мощ. Федора Студийського; Іосифа, Давида царя. Сх. сон. 7 год. 26 хв., зах. сон. 5 год. 3 хв. Театр. гор. пар. дому. «Суета».

Редактор В. Яновський.

Видавць 8. Чикаложе.

Оповістни.

Лікарський лікування.

ПРИТУЛОК ДЛЯ ПОРОДІВ акушерки М. І. Дмитрієвої-Линчевської Шля догляд лік.-опел. Прийм. секр. вагітн. і породієль у всяку пору. Мар. Благовіщенська 44.

КАБІНЕТ ЗУБНОГО ДЕМ'ЯНИВЧА-Цигури Готіля, помбування і встанд. штучні зуб. Прийм. 9—12, 3—6 годнів Нестерівська, 36.

Зуб на ді-карна Бю. ТЕТЕЛЬБАУМ, Прорина 24. Прийм. лікар-спец. 9 год. р. до 9 г. в. Поном. 50 к., приват. зуб. без болю і р. Штучні зуби і р.

КВАТИРИ

Готель «Україна» видана в найм кімнати по міс. і надобу, недорого Бульвар-Кур., 34

ПРАЦЯ

Вчечня на сам. розповсюдж. пиш. маш. ТІЛЬКО ПО АМЕР. сіст. дик. крт. ті що вчут. вчуч. в два тижні добр. пис. курс 3 нарб. для незнак. 2 нарб. після скінччю курсу дається два тижні безпл. практ. Прийм. переп. Особ. що нуджають в перепис. прошу звертатися за реком. безпл., маю завжди на ПРОДАЖІ ВИПОЗИЧЕННЯ пиш. маш. різк. сіст. Біб.-Бульвар, 6, контора П. ПЕТРОВА. 0-67-1

ВСЯКІ

Шлюбні розлуки (Бракораств. дїла). Карні справи узакон. і усиновлення дітей, окремі паспортні жінкам, ордени, авеланді і касациї скарги. Прохання на ВИСОЧАЙШЕ ІМ'Я, поряді листами заочно. Прийм. від 3 до 6 годнів. дн. В.-Володимирська 45, кв. 7-а параді, хіз с. А. Туржанський.

Пишуца машина

«КОНТИНЕНТАЛЬ» найкраща машина цього часу, визнається простою і гарною конструкцією і має всі найновіші прилади, котрих інші машини не мають. Пише і українськ. шрифтом. На весінній виставі в Брюсселі 1910 р., та в Турині 1911 р., одержала найвищі нагороди, Grand-Prix. Величезний попит всюду. Головний представник для Київської, Волинської, Подільської й Чернігівської губерній. ЕРНСТ ТОРЕДЕР. Київ, Хрещатин 20. Преб.-куранти на замовлення висилаються ДУРНО. 100-752-19

В ПРИЛУКАХ, Полтавськ. губ.

газету «Рада» що-дня можна купувати у розповсюд.-газетнички і в папірній крамниці Л. Х. Горіленка, по Олександрівській вулиці, а також укр. книг.

Вийшла з друку і продається нова книжка:

О. ПЛЮЩ ТВОРИ, т. II, Одеса, р. 1912, ціна 60 коп.

Головний склад видань О. Л. С. в Одесі, Конная 11, книгарня «ДІЛО» і в Українській Книгарні був. «Київск. Стар.», Київ, Безаківська, 8. 10-52-3

ХРЕЩАТИН, у пасажі базар випадкових речей і мебелі. Продається недавно куплена в павільйоні будинок, маєток і при инш. виш. в величезному виборі в отилях сучасних і старинних МЕБЕЛЬ для всіх кімнат з усього дерева Дешевше всіх на 25%. Р. а н і ш ніж купити де прохаємо завітати для небудь, отгалду; купувати не обов'язково. Просимо пам'ятати точну адресу: 34, в пасажі. Старинна: мебелі кор. бер. кр. дерева з інкрустацією і без неї, фарфор, бронза, картини, мініатюри, гравюри, речі слоноп. кісток, старин. матері і багато-багато інших річей розкоші і необхідності, недавно куплених в великому виборі «Базар випадкових речей» ХРЕЩАТИН, № 34, у пасажі. Тел. 10-13. 25-45-3

Негайно продаються по небувало дешевій ціні 10,000,000

містоцьк. ластови. карток зупи гарної зворотної роботи: великої, сцени косяк, живі голочки, парижськ. салон і інші цікаві види. На відрізок надіслано по пошти 100 шт. за 1 карб. 25 коп., за 200 шт.—2 карб. 25 коп., за 300 шт.—3 карб. надіслано платою. Кожна сотня має сто різних малюнків. При замовленні відразу великої партії—попка знижка. Повня ілюстров. провіо-куранти надіслаться за замовленнями. З замовленнями можна звертатися на рос. мові Адреса: Фрэнція, Париж г-ну И. А. Розентау. Paris, Boite 456, Mr. L. Rosenthal, 118. Лист в Париж оплачується 10 коп., ластов. карт.—4 коп.

«Кореспондироваць кь намь просимь на рускоємь языкѣ». 1-68-1

В ЛУБНЯХ

Открыта подписка на 1912 год на журналы 1) «ЮНАЯ РОССИЯ» («ДЕТСКОЕ ЧТЕНИЕ»).

ежемесячный иллюстрированный журнал для семьи и школы. Сорок четвертый год издания. Журнал допущен кь выпискѣ, по предарительной подпискѣ, въ учебнической библиотеки средних учебных заведений, въ городския, по положенію 1872 г. училища и въ безплатныя народныя читальни и библиотеки. Въ 1912 г. журналъ «Юная Россія» («Дѣтское Чтеніе») дастъ всѣмъ подписчикамъ: 12 ежемесячныхъ книжекъ, въ составѣ которыхъ входятъ: а) повѣсти, рассказы и сказки; б) стихотворенія; в) историческія очерки и биографіи; г) популярно-научныя статьи; д) снимки съ портретовъ замѣательныхъ людей, съ картинъ извѣстныхъ художниковъ и пр.

Безплатныя приложения: 1. Отечественная война 1812 г. 1. «Воспоминанія серганта французской арміи о дѣянахъ дванадцатомъ годѣ.—Поли Котена»,—въ перекладѣ Е. Н. Тихомировой. 2. Литературно-художественныя рассказы, сцены и картини. 3. Басни и стихотворенія образцовыхъ русскихъ писателей. 4. Левъ Александровичъ Мей. 1. Литературно-биографическій очеркъ, съ приложеніемъ портрета и избранныхъ стихотвореній Л. А. Мей, сост. Д. И. Тихомировъ. 2. Историческія сказанія изъ русской жизни: Отчего перевелись пизанци на святой Руси. Лѣній Волхвъ. Пѣсня про боярина Колыврата. Александръ Невскій. Вѣче во Псковѣ (въ время Івана Грознаго). Спаситель (изъ жизни Алексѣя Михайловича). 3. Библиейскіе рассказы: Самсонъ. Юдѣя. Эндорская прорицательница. Отойди отъ Меня, сатана. Отроковица. Слѣпорожденный.

Подписная цѣна на годѣ:—4 р. 50 к., безъ пересылки, 5 руб., съ пересылкой. За границу—7 руб.

2) «Педагогический Листокъ», журнал для воспитателей и народных учителей.

Сорок четвертый год издания. Журналъ выходитъ 8 разъ въ годѣ, книжками до 5-ти листовъ. Подписная цѣна на годѣ:—1 р. 75 к., безъ пересылки, 2 руб., съ пересылкой. За границу 3 руб.

Подписная цѣна на оба журнала 6 р. на годѣ съ пересылкой, безъ пересылки 5 р. Адресъ редакціи: Москва, В. Молчановка, д. № 18.

Подписка принимается и во всѣхъ извѣстныхъ книжныхъ магазинахъ. Издательница Е. Н. Тихомирова. Редакторъ Д. И. Тихомировъ.

Передплата на рік 1911—12. «РІЛЛЯ» УКРАЇНСЬКИЙ ХЛІБОРОБСЬКИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ ЧАСОПИС. ВИХОДИТЬ У КИЇВІ З ЛИСТОПАДА (НОВЯРЯ) 2 РАЗИ НА МІСЯЦЬ.

В Р. 1910—11 ПЕРЕДПЛАТНИКИ ОДЕРЖУТЬ: 24 № журналу з малюнками. 8 проб. доброго насіння. 1 настінню таблич. календарь місячник.

ЦІНА: На рік 2 карб. з пересилкою 1/3 року 1 карб. кою. Накладним платіжком на 20 коп. дорожче. Окреме число коштує 15 коп.

Гроші посилати на адресу: Київ, Тургенівська, 9. Редакція часопису «РІЛЛЯ».

«Рілля» виходить кожного 1-го і 15-го дня що-місяця книжками до 2 1/2 аркушів. «Рілля» пише про хліборобство, скотарство, травиство, садівництво, городництво, шовківництво, птахівництво, про уриваву ауки, піскі та інше. «Рілля» має великий пашенницький відділ. «Рілля» звертає увагу на кооперацію і має відділ «Гуртем».

«Рілля» містить багато малюнків. «Рілля» друкує відомості про врожай подале ціни на хліб та торговельні відомості. «Рілля» дурно дає поради хліборобам. «Рілля» дурно містять оповістки передплатників.

«Рілля» заручилася співробітництвом багатьох агрономов та хліборобів і писатиме тільки про те, що потрібно і цікаво знати українському хліборобові.

Редактори: 6. Архипенко. А. Терпиченко.

СТЪВЕРНОЕ УТРО

Газета издається группой Московскихъ журналистовъ, по программѣ большихъ стодлячныхъ газетъ, съ рисунками и каррикатурами. Обращая строго внимание на полноту свѣдѣній изъ всѣхъ областей обществено-политического дня «Сѣверное Утро» ставитъ своей главной задачей обслуживаніе всего Сѣвернаго Края и является прогрессивной безпартийной газетой. Программа газетъ: дѣйствія и распоряженія правительства и мѣстной администраціи, передовыи и руководящія статьи, телеграммы агентствъ и собственныхъ корреспондентовъ, фельетоны: романы, повѣсти, рассказы в стихотворенія, статьи по разнымъ вопросамъ политическаго, обществено-экономическаго и научнаго характера, портреты общественоныхъ дѣятелей, каррикатуры и рисунки, хроника: городская, пригородныхъ мѣстностей и городовъ Архангельской губ. и всего Сѣвернаго Края, сообщенія собственныхъ корреспондентовъ изъ разныхъ мѣстъ Россіи, Иностранная жизнь, Театръ и музыка, Библиографическій отдѣлъ. Въ часы досуга: задачи, ребусы, шутки, шарady на конкурсу, интервью съ разными общественоными лицами. Юмористическій отдѣлъ. Въ газетѣ постоянное участіе принимаютъ лучшие литературныя силы, сотрудники Московскихъ и С.-Петербургскихъ изданій и мѣстные литераторы, ученые и общественоные дѣятели. Девизъ газетъ: быстрота, освѣдомленность и безпристрастное освѣщеніе всѣхъ событий дня. Подписная цѣна на 1 годѣ—5 р., на полгода—3 р., на 3 мѣс.—1 р. 75 к. на 1 мѣс.—70 коп. Отдѣльный № 3 коп. Кромѣ Контрты в Редакціи подписка принимается во всѣхъ почтово-телеграфныхъ конторахъ Россійской Имперіи. Контора и Редакція: Архангельскъ, Троицкій проспектъ, домъ Федосова. Телефонъ 391. Издатель: С. И. Федосовъ, М. М. Чернышева. Редакторъ М. М. Чернышева.

Изданіе годѣ 2-й.

Открыта подписка на 1912 г. на ежедневную литературную политическую и общественно-экономическую газету, издающуюся въ г. Архангельскѣ